

Masarykova Univerzita

Filozofická fakulta

DU0105 Písemná postupová zkouška

**Jan Blažej Santini Aichl:
Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého
na Zelené hoře**

Adéla Šenková

UČO: 429181

FF DU Dějiny umění, I. ročník

2014

Obsah:

Úvod	3
1. Jan Blažej Santini Aichel	4
1.1. Život	4
1.2. Dílo	5
2. Václav Vejmluva	6
3. Sv. Jan Nepomucký	6
4. Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	7
4.1. Historie	7
4.2. Popis	8
4.3. Ikonografie	8
Závěr	9
Seznam použité literatury	9

Úvod:

Jako téma ročníkové práce jsem si zvolila vrcholné dílo našeho významného barokního architekta Jana Blažeje Santiniho Aichla a jeho pozoruhodnou stavbu poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou.

Jeho jedinečný a nezaměnitelný architektonický projev mně nepřestává fascinovat. Jeho stavby jsou rozeznatelné mezi tisíci, stejně tak jako stavby Francesca Borrominiho, který jeho dílo ovlivnil.

Jeho stavby jsou promyšlené do posledního detailu. To můžeme pozorovat i na zelenohorském areálu, který vznikl spojením dvou geniálních mozků, architekta Santiniho a stavitele opata Vejmluvy. Při pohledu na jeho půdorys mám pocit, že Santini nakreslil jen polovinu a přeložením papíru získal otiskem polovinu druhou. Tím chci říct, že v celém areálu vládne naprostá symetrie a vyváženost. Slovo náhoda je tomuto místu zcela cizí, na místě je spíše slovo dokonalost. Chladně působící omítka v kombinaci odhmotněnou architekturou navozují až božský klid. Při psaní této práce můj obdiv k tomuto dílu ještě vzrostl, když jsem postupně zjišťovala taje jeho symboliky a pomalu začínala chápat to, co jsem dříve neviděla.

Pohled na areál zelenohorského poutního kostela

1. Jan Blažej Santini Aichel

1.1. Život

Jan Blažej Santini Aichel se pravděpodobně narodil 3. února 1677 v Praze, jelikož na tento den připadal svátek sv. Blažeje, po kterém dostal své druhé jméno. Pokřtěn byl v chrámu sv. Víta jako Jan Blažej Aichel. Narodil se do rodiny Aichlů jako nejstarší syn. Jeho otec působil v Praze jako vážený kamenický mistr a teprve Janův dědeček byl původem z Itálie, nejspíše z města Roveredo v jižním Tyrolsku.

Jeho otec, Santini Aichel, se na Starém Městě, ve zdejším cechu, vyučil kameníkem. S jeho prací se můžeme setkat na nejnáročnějších stavbách v Praze. Získal také práci na Hradčanech, kam se odstěhoval. 27. října 1675 se oženil s Alžbětou Thimovou, se kterou měl 3 děti: Jana Blažeje, Alžbětu a Františka Jakuba. V roce 1680 se stává malostranským měšťanem.

Jeho otcem byl Antonio z Rovereda, který po příchodu do Prahy v 30. letech 17. století doplnil své jméno o Aichel. Tak se nazývalo jeho rodné městečko za 1. světové války, kdy patřilo Rakousku. Do Prahy přišel, aby zde provozoval zednické řemeslo.

Jan byl třetí generací v Praze usazené italské rodiny. Jako nejstarší syn by určitě rád převzal otcovu dílnu a pokračoval v kamenickém řemesle, ale bohužel se narodil s tělesnou vadou. Patrně byl na část těla ochrnutý. Proto ho otec poslal do učení ke Kristiánovi Schröderovi, který ho naučil malířskému řemeslu. Po vyučení, roku 1669, strávil zhruba tři roky v cizině. Víme, že procházel Rakouskem a dostal se až do Říma, kde se seznámil s díly Francesca Borrominiho. V Itálii se rozhodl ke svému jménu přidat i jméno otcovo, Santini. To udělal i jeho bratr František, který po otci převzal kamenické řemeslo i jeho dílnu a Jan mu dokonce přenechal jeho podíl na otcově dědictví.

Roku 1700 už je zpátky v Praze, kde působí jako architekt na realizaci vlastních projektů. Otázkou zůstává, kde a kdy získal architektonické vzdělání. Buď jej získal během cest, nebo také existují spekulace, že ho do učení vzal otcův přítel Jean Baptiste Mathey, po němž Santini převzal některé projekty a dokonce i převzal jeho stavebníky.

Mezi jeho klienty patřili cisterciáckí opati a také Jan Rudolf hrabě z Lissau, který jej dále doporučil šlechticům a tak Santiniho společenské postavení i bohatství dále stoupalo. O tom svědčí také fakt, že si roku 1705 zakoupil dům na Malé Straně, kde také získal měšťanství a o dva roky později koupil i dům vedlejší.

Roku 1707 se oženil s Veronikou Alžbětou Schröderovou, dcerou jeho již zesnulého školitele. Měli spolu tři syny, kteří zemřeli během dětství a dceru Annu Veroniku. Kmotři jeho dětí byli urození objednavatelé, což svědčilo o Santiniho oblíbě u vyšších

kruhů a jeho společenském postavení už v této době. Jeho manželka zemřela roku 1716. Znovu se oženil nespíše roku 1720 s Antonií Ignatií, dcerou jihočeského šlechtice Jana Hendrycha rytíře Chřepického z Modliškovic. Tímto sňatkem povýšil do šlechtického stavu a s tím získal i vlivné příbuzenstvo. Z druhého manželství vzešla dcera Jana Ludmila a syn Jan Ignác Roch. Dospělosti se však dožila pouze Anna Veronika z prvního manželství. Sám Santini umírá po dlouhé nemoci roku 1723.

1.2. Dílo

Santini se proslavil stylem barokní gotiky. Dokázal pochopit a propojit soudobé barokní formy s gotickými a tak dojít k dokonalé syntéze obou těchto stylů. I když se vyučil malířem, neznáme žádné malířské dílo, které by mu bylo připisováno. Vyučení je však vidět na kresebnosti jeho plánů. Své mistrovské dílo i život zakončil při stavbě poutního kostela na Zelené hoře. Tím, že je areál kostela situován na kopec, jakoby korunoval svá díla, která pro Žďár nad Sázavou vytvořil a zároveň vložil město pod ochranu Jana Nepomuckého. Před svou smrtí však měl možnost kostel spatřit v téměř hotové podobě.

Styl jeho architektury ovlivnili následující architekti:

Jean Baptiste Mathey, architekt pražského arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna, u kterého se vyučil a jehož některé projekty přebíral a dokončil. Delší dobu působil v Římě a podstatně ovlivnil českou architekturu před koncem 17. století, když sem přinesl prvky italského vrcholného baroka.

Guarino Guarini, s jehož stavbami se seznámil v Turíně, které navštívil při příležitosti jeho tovaryšské cesty. V jeho stavbách můžeme najít mnohé konstrukční gotické prvky, stejně jako komplikovanou a působivou práci se světlem.

Francesco Borromini a jeho jedinečný umělecký projev mohl sledovat v Římě, kam směřovala jeho cesta. Jeho díla vybočují z tradičního římského baroka stejně jako u nás díla Santiniho. S nadsázkou se tak dá říci, že podobnost Santiniho staveb z něj dělá jediného Borrominiho následovníka.

Dále jej také ovlivnily církevní rekonstrukce, především pro řád cisterciáků, které byly podstatnou částí jeho zakázek. Církev požadovala, po politicky obtížném období, přestavby svých kostelů a klášterů ve stylu doby jejich největší slávy a to gotiky. Santini dokázal bravurně spojit stávající barokní styl a gotizujícími prvky. Vznikají tak přestavby jako je chrám Panny Marie v Sedlci u Kutné hory, klášterní kostel Narození Panny Marie v Želivě, areál poutního kostela Jména Panny Marie ve Křtinách nebo konvent cisterciáckého kláštera v Plasech.

2. Václav Vejmluva

Syn Jana Vejmluvy, sládka z pivovaru cisterciáček na Starém Brně, Václav se narodil 19. září 1670. V roce 1689 vstupuje k řádu cisterciáků sídlících v klášteře ve Žďáru nad Sázavou. Zde prý v mládí trpěl krčním onemocněním, ze kterého ho vyléčily usilovné modlitby k sošce Panny Marie studniční. Kdyby se tak nestalo, musel by klášter opustit. Jedna z legend vypráví, že se Bočkovi z Obřan, zakladateli kláštera, se u studny zjevila Panna Marie. Proto byl žďárský klášter pojmenován Studnice blahoslavené Panny Marie a proto ji měl Vejmluva v úctě již od mládí, stejně tak jako Jana Nepomuckého. Roku 1690 skládá řádový slib v Plasích a vydává se studovat. Nejprve se učil teologii v klášteře ve Vyšším Brodě a poté studoval i v pražském Bernardinu. O pět let později následovalo jeho vysvěcení na kněze a návrat do Žďáru, kde působil jako opatův sekretář.

Když opat Edmund Wagner umíral, navrhl dosadit na jeho místo právě energického Václava Vejmluvu. A tak se roku 1705 stává 51. žďárským opatem, což mělo na Žďár i jeho klášter příznivý dopad. Opat byl milovníkem umění, a proto si kolem sebe sdružoval okruh umělců, do kterého patřili např. Jan Blažej Santini, Řrhoř Theny, Simone Gionima nebo Jan Pavel Čechpauer. Od mládí se zajímal o historii, symboliku a křesťanskou kabalou. Umírá v roce 1938.

Od roku 1706 až do smrti Santini úzce spolupracoval se žďárským opatem Václavem Vejmluvou. Pojilo je dohromady více než pouze pracovní spolupráce, oba si dobře rozuměli a sdíleli spolu zálibu v symbolice.

3. Jan Nepomucký

Jan Nepomucký, syn rychtáře Velflína, se narodil kolem roku 1345 v Nepomuku v západních Čechách a jeho život provází množství legend. O jeho mládí ani dospívání nemáme žádné historicky podložené informace. A ani to, že byl vychováván ve zdejším klášteře, nemůžeme říct s jistotou. První historické prameny pochází z roku 1369 a Jan je v nich zmiňován jako notář pražské arcibiskupské kanceláře.

Studoval na pražské a padovské univerzitě kanonické právo a v Padově z něj získal doktorát, což mu zaručilo postup v hierarchickém žebříčku. Stal se mimo jiné kanovníkem vyšehradské kapituly, žateckým arcijáhenem a generálním vikářem pražského

arcibiskupství, což znamenalo, že byl zástupcem arcibiskupa ve většině správních záležitostí a de facto druhým mužem arcidiecéze.¹

Příčinou jeho smrti byly nejspíše spory mezi králem Václavem IV. a pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna. Václav nechal Jenštejna spolu s Janem Nepomuckým a dalšími dvěma jeho knězi zajmout, aby je mohl vyslýchat. Jenže arcibiskup měl údajně uprchnout, což krále rozzlobilo natolik, že zatčené muže nechal mučit. Ale výslech stále k ničemu nevedl. Proto se s nimi dohodl na mlčenlivosti, až na Jana, který zraněním způsobeným mučením podlehl. Zemřel pravděpodobně na proražení lebky. Aby se král zbavili nepohodlného svědka, nechal tělo mučedníka svázat a svrhnout z Karlova mostu do Vltavy. Podle legendy se kolem mrtvého Jana Nepomuckého zjevilo pět světél tvořících korunu. Později se ze světél stala koruna z pěti hvězd, Janův atribut. Když Vltava tělo vyplavila, bylo dočasně pohřbeno v kostele sv. Kříže a kolem roku 1419, přeneseno do svatovítské katedrály.

Pověst o zpovědním tajemství je doložena až z roku 1449. Jan Nepomucký měl podle ní zemřít v důsledku nevyzrazení zpovědního tajemství královny Žofie Bavorské, Václavovy manželky. Tato verze byla oblíbená v době baroka, kdy sláva tohoto světce narůstala.

Koncem 16. století byl prohlášen za zemského patrona. Od 2. poloviny 17. století se usilovalo o jeho svatořečení, následkem čehož bylo sestavení komise z lékařů, teologů, arcibiskupa a právníků, která roku 1719 otevřela Janův hrob. V něm byla nalezena měkká tkáň, kterou přítomní lékaři prohlásili za jazyk, který zde ležel 338 let neporušen. Dnes víme, že nešlo o jazyk, ale o kus mozkové tkáně. Po tomto zázraku byl 31. května 1721 papežem Inocencem XIII. blahorečen a následně 19. března 1729 i svatořečen.

Jeho atributy jsou: koruna nebo svatozář tvořená 5 šesticípými hvězdami, v ruce může mít palmovou ratolest, kříž, knihu či glóbus. Jeho mlčenlivost pak symbolizuje ryba nebo také pečeť. Často bývá zobrazován také světcův jazyk, jako nástroj jeho duchovního vítězství.

Poutní kostel na Zelené hoře je první velkou svatyní zasvěcenou tomuto českému světci, která vznikla ještě před jeho svatořečením, a blahorečen byl také teprve během její výstavby.

¹ Stanislav Mikule, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, vyd. 2., Žďár nad Sázavou: Město Žďár nad Sázavou, 2012, s. 4.

4. Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

4.1. Historie

Poutní kostel vznikl na základě dlouholeté úcty opata Vejmluvy k Janu Nepomuckému, daleko dříve než byl prohlášen za svatého. A právě v Santinim našel architekt se zalíbením v symbolice a tak i vhodného kandidáta pro stavbu tohoto nevšedního svato-stánku, který se stal jeho nejosobitějším dílem.

Pro stavbu vybral opat místo nacházející se na vrchu, který byl součástí Černého lesa. Ten nechal vykácet a vniklému návrší dal jméno Zelená Hora. Název současně odkazuje na mateřský klášter, ve kterém byl Nepomucký vychováván a také na klášter z něhož do Žďárského kláštera přišli první řeholníci.

Stavba začala roku 1719, pravděpodobně jako reakce na nález neporušené tkáně v hrobě Jana Nepomuckého, která byla prohlášena za jazyk. Téhož roku podle přesného zadání Václava Vejmluvy zhotovil Sntini projekty,² podle kterých se začalo v srpnu 1719 stavět. Vše díky iniciativě opata Vejmluvy probíhalo velmi rychle. Základní kámen byl vysvěcen již v rozestavěné stavbě 16. května 1720, což bylo údajné datum světcovi smrti, které se po jeho beatifikaci stalo Janovým svátkem.³ Sám Santini na realizaci stavby pouze dohlížel a kontroloval provedené práce, takže nebyl přítomen po celou dobu. Na stavbu dohlížel nejprve 2 roky kutnohorský stavitel Jan Jakub Vogler, poté chrudimský Donat Morazzi. V roce 1721 byla dokončena hrubá stavba chrámu. Podstatnější bylo ale blahořečení Jana Nepomuckého. Při této příležitosti získal opat Vejmluva pro svůj chrám vzácnou relikvii – lingulu, kůstku, k níž byl přirostlý mučedníkův jazyk, která povýšila poutní chrám na tzv. relikviářovou kapli.⁴ Tato skutečnost vedla k pozměnění ideového konceptu štukové výzdoby klenby, kde měla být původně deseticípá hvězda, do které byla posléze doplněna plastika jazyka, jako nástroj mučedníkovi zbraně a symbol duchovního vítězství. Následujícího roku byla stavba zcela dokončena a kostel slavnostně vysvěcen. Výzdoby se však zatím nedočkaly. Stavba ambicí neprobíhala současně se stavbou kostela. Základy byly sice postaveny už v roce 1719, ale dokončeny byly pravděpodobně až po Santiniho smrti, podle jeho plánů, v roce 1769.

V roce 1784 došlo k požáru žďárského kláštera, od kterého se plameny

² Z nichž se do dnešních dnů zachoval pouze půdorys a pohled.

³ Stanislav Mikule, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, vyd. 1., Žďár nad Sázavou: Město Žďár nad Sázavou, 2008, s. 2.

⁴ Jan Sedlák a Vladimír Záleský, Poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou, Brno: FOTEP, 2003, s. 3.

rozšířily až na areál zelenohorského kostela. Shořela tehdy střecha ambitu i kostela a spolu s tím i vše dřevěné. Interiér naštěstí nebyl nijak výrazně poškozen. Došlo k provizornímu zastřešení, ale kvůli zrušení kláštera se na další opravy nenašly peníze. Kostel byl prohlášen za zbytečný, a proto byl uzavřen a jeho mobiliář rozdělen do okolních farních kostelů. Oprava byla povolena až v roce 1792, ale podmínkou bylo, že se kostel stane hřbitovním. Pod vedením Bonifáce Procházky, iniciátorem oprav, následně došlo k zastřešení ambitu a poté také kostela. Následkem postupného sbírání peněz se opravy protáhly až do roku 1803.

Nyní je kostel ve vlastnictví České republiky a roku 1994 byl díky své neobvyklosti a uměleckým hodnotám zapsán na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, jako v pořadí 4. památka na našem území.

4.2. Popis

Tato podstatná stavba barokní gotiky je výjimečná jak svou architekturou, tak symbolickým obsahem. Areál zahrnuje poutní kostel na centrálním půdorysu v podobě pěticípé hvězdy, kolem něj se v dnešní době nachází hřbitov, který zakončuje prstenec ambitu ve tvaru deseticípé hvězdy. Takže Santini splnil Vejmluvovo zadání s představou hvězdy uprostřed hvězd.

Půdorys chrámu je založen na složité geometrické síti tvořené kružnicemi vycházejícími z **kabalistické symboliky**, kterou se zajímal jak Santini, tak opat Vejmluva. Kružnice jsou základem také pro stavbu ambitu, bran a kaplí. Kostel má na výšku pozoruhodných 50 metrů a ~~dá se do něj dostat~~ 5⁴ lody, na emporu v 1. patře se dále vstupuje 3 schodišti a na emporu v 2. patře se dá dostat pouze jedním schodištěm vedoucím za hlavním oltářem. Gotické prvky, které můžeme na kostele najít, jsou různě zjednodušovány a odhmotňovány. Barokní gotika byla pro tuto novostavbu zvolena kvůli odkazu na dobu, v níž Jan Nepomucký žil a nejspíš také na svatovítskou katedrálu, kde jsou uloženy jeho ostatky. Dokonalá symetrie a bělostná fasáda působí klidným neobvyklým dojmem, doplněným modrou střechou. Dynamickým prvkem stavby jsou lizénové rámy s jemným naznačením bosáže, ale v jiném směru než by bylo obvyklé. Plochy stěn jsou dále odlehčeny lomenými portály a okny. Další okna mají tvar buď sférického trojúhelníku, nebo biskupské mitry.

Václav Richter konstatoval, že Santini přeformoval myšlenku pozdně gotické haly s tribunami a triforiem v barokní centrální útvar.⁵ Hlavní kruhová loď je obklopena 4 kaplemi ve tvaru sférického trojúhelníku a kněžištěm, které se střídají s 5 oválnými předsíněmi. Kopule je posazená na ~~10~~ pilířů, které se v 2. patře sdružují do 5⁴ pasů tvořící její klenbu.

⁵ Jan Sedlák, Jan Blažej Santini: setkání baroku s gotikou, Praha: Vyšehrad, 1987, s. 3

Výzdoba byla realizována později po dokončení stavby kostela. Dochovaly se zmínky o zadání sochařské výzdoby z roku 1725 chrudimskému sochaři Janu Pavlovi Čechpauerovi, ten ale roku 1726 zemřel. Jeho nástupcem byl jeho tovaryš Ignác Rohrbach a po něm Řehoř Theny. Hlavní oltář byl zhotoven podle Santiniho návrhu. Jan Nepomucký stojí na zeměkouli vynášené třemi velkými anděly vzhůru k nebesům, další dva velcí andělé odhrnují závěs. Nad světcem se vznášejí tři putti, jeden drží v ruce pečetidlo a druhý klíč. Scénu zakončuje sférický trojúhelník se svatozáří kolem, který má představovat Boží oko. Dole se nachází mensa podepíraná dvěma bílými orlicemi tisknoucimi mezi sebou znak zakladatele žďárského kláštera Bočka z Obřan. Zajímavá je také kazatelna s reliéfním vyobrazením svržení Jana do Vltavy. Čtyři boční oltáře jsou zasvěceny evangelistům.

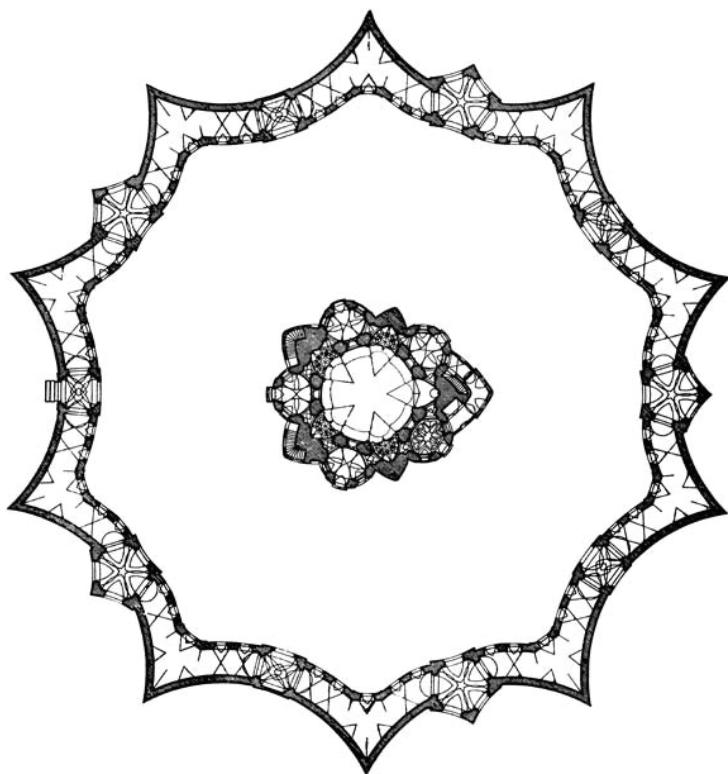
Ambit se skládá z 5 bran a 5 kaplí, které poskytovaly útočiště poutníkům, kteří přicházeli uctít mučednickou památku. Průměr ambitu je kolem 100 metrů. Klenbu původně zdobily štukové variace na různé typy hvězd, ale tato výzdoba se bohužel nedochovala a v současné době je štuk obnoven pouze v části chodeb. Střecha nad každou z bran bývala zdobena alegorickými sochami, z nichž se zachovaly pouze 3.

4.3. Ikonografie

Při pohledu na tuto stavbu se zdá, jako by zde nebylo nic umístěno náhodně nebo jen z estetických důvodů. Záliba v symbolice a kabale je zde patrná na každém kroku a byla do ní zahrnuta svatojánská barokní legenda, dějiny kláštera i dějiny cisterciáckého řádu.

Symbol hvězdy se zde opakuje v různých variacích asi nejčastěji. Pět hvězd odkazuje na atribut Jana Nepomuckého, nebo také na 5 ran Kristových, které pak symbolizují jejich mučednictví. Šesticípá hvězda je hvězdou svatojánskou, pěticípá zase hvězdou mariánskou odkazující na úctu k Panně Marii jak Jana Nepomuckého, tak opata Vejmluvy, ale i celého cisterciáckého řádu, kterému patří hvězda osmicípá. I okna zde mají svou symboliku, lomená představují světcův jazyk, okna ve tvaru biskupské mitry odkazují na žďárské opaty a sférické trojúhelníky na Nejsvětější trojici.

Že jde o relikviářovou kapli dokazují četné vyobrazení a plastiky světce v jazyce, z nichž nejpodstatnější je na samém vrchu kopule. Také oltář skrývá svá tajemství. Zeměkoule je zdobena 5 cisterciáckými hvězdami, které představují 5 kontinentů, na kterých tento řád šířil křesťanství. Pět velkých andělů je kompozičně sestavených do písmene „V“ odkazujícího na objednavatele. Počet velkých a malých andělů zřejmě také nebyl náhodný, protože tato čísla dohromady dávají číslo 53, věk, kterého se Jan Nepomucký dožil. Klíč a pečetidlo jsou symboly mlčenlivosti.

Půdorys kostela a ambitů

Reliéf z kazatelny zobrazující Janovo svržení do Vltavy

Pohled do kupule s plastikou světcova jazyka

Hlavní oltář

Pohled do interiéru s oltářem Jana Evangelisty

Závěr

Když jsem se rozhodla pro navštívení této skvostné památky, v půli cesty jsem začala litovat a ztrácet dech. Když ale tento stav překonáte, zjistíte, že to není kopec, co vám vyrazilo dech. Proto se nenechte odradit a dejte si tu námahu a vaše snaha bude náležitě odměněna dokonalou architekturou a krásným výhledem.

Ve své době byl tento svatojánský kostelík jedním z nejnavštěvovanějších poutních míst. A já upřímně doufám, že jeho zapsáním na Seznam světového dědictví UNESCO si lidé uvědomí pravé umělecké hodnoty tohoto díla a stále probíhající rekonstrukce budou v brzké době dokončeny, aby i naši následovníci mohli vidět stejnou nádheru jako my a Santini 300 let před námi. Považuji také za vhodné, že se areál postupně po různých rekonstrukcích vrací k původnímu architektovu záměru.

Seznam literatury

STANISLAV MIKULE, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, vyd. 2., Žďár nad Sázavou: Město Žďár nad Sázavou, 2012

MOJMÍR HORYNA, Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Telč: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Telči, 2009

JAN SEDLÁK, VLADIMÍR ZÁLESKÝ, Poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou, Brno: FOTEP, 2003

MOJMÍR HORYNA, Jan Blažej Santini-Aichel, Praha: Karolinum, 1998

JAN SEDLÁK, Jan Blažej Santini: setkání baroku s gotikou, Praha: Vyšehrad, 1987